Waarom intelligente mensen zich gewoon niet bekommeren om het sociale leven

Door Frank , 5 september 2026

Waarom intelligente mensen zich gewoon niet bekommeren om het sociale leven

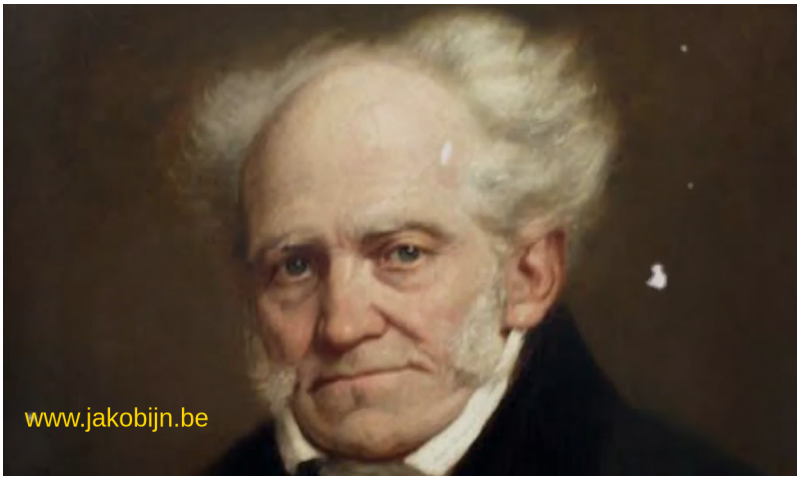

Door Frank Dumon

> De geschiedenis getuigt van grote geesten die ongelofelijke dingen hebben bereikt. Nicola Tesla, Sir Isaac Newton, Blaise Pascal, Friedrich Nietzsche, Arthur Schopenhauer, en vele anderen. Maar als men de biografieën van deze uitzonderlijke individuen naast elkaar legt, springt één opvallende gemeenschappelijke deler in het oog: de manier waarop zij sociale interactie benaderden, of beter gezegd, hoe weinig zij daar eigenlijk in zochten. Velen herkennen dit gevoel. Het is de ervaring van het zitten in een kamer vol mensen, op een receptie of in een druk café, en in plaats van zich opgeladen te voelen door de sociale energie, zich juist leeggezogen en uitgeput voelen. De enige wens die overblijft, is de drang om te ontsnappen, om zich terug te trekken in de stille ruimte waar men kan lezen, denken, observeren, of simpelweg alleen kan zijn.

Dit is geen toevallige voorkeur; het is een fundamentele dynamiek die Arthur Schopenhauer als geen ander heeft geanalyseerd. Hij schreef uitgebreid over waarom intellectuelen vaak worstelen om zich te engageren in het conventionele sociale leven, niet uit een gebrek aan vermogen, maar uit een overvloed aan inzicht. Om deze dynamiek te doorgronden, moeten we voorbij de oppervlakkige diagnose

van 'schuwheid' of 'arrogantie' kijken. We moeten onderzoeken waarom de verheven geest de afzondering verkiest boven het sociale gewoel, waarom de samenleving deze geesten vaak stelselmatig afwijst, en of deze isolatie de sleutel is tot mentale vrijheid, of juist een sluipend gif dat de mens van binnenuit vernietigt. Het antwoord ligt in de aard van de waarheid zelf, en de prijs die betaald moet worden om haar onder ogen te zien.

De Grote Fabricage van de Samenleving en de Afkeer van Oppervlakkigheid

"De gewone mens kan de eenzaamheid niet verdragen, omdat hij zich alleen goed voelt in het gezelschap van anderen. De verheven mens zoekt de eenzaamheid op, omdat hij daarin zichzelf vindt." Deze uitspraak van Schopenhauer vat de kern van de kwestie samen. Voor Schopenhauer was de samenleving in wezen een illusie, een 'grote fabricage' die de massa's misleidt om te geloven in de stabiliteit, de zin en de vanzelfsprekendheid van het bestaan. Hij spendeerde een deel van zijn eigen leven gevangen in deze illusie, om uiteindelijk de holheid ervan te doorgronden. Hij begreep dat het menselijk bestaan fundamenteel wordt gedomineerd door lijden, en dat de samenleving niets meer is dan een verzameling afleidingen, ontworpen om

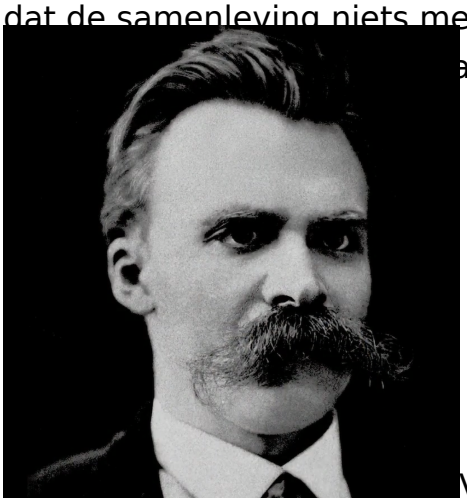

an de confrontatie met deze harde realiteit.

Voor hem was de wereld een toneel waarop mensen rollen speelden die werden gedicteerd door maatschappelijke verwachtingen. Ze verborgen hun ware aard achter maskers van conformiteit, uit angst voor wat er zou gebeuren als de façade zou afbrokkelen. Friedrich Nietzsche breidde dit idee verder uit en veroordeelde de 'kudde-moraal' als een van de grootste bedreigingen voor de intellectuele vrijheid. Hij betoogde dat de samenleving, in plaats van onafhankelijk denken te koesteren, individuen onder druk zet om te gehoorzamen aan morele constructies die enkel dienen om zelfvoldaanheid en mediocriteit in stand te houden.

Echte intellectuelen herkennen dit bedrog echter. Zij weigeren zich te onderwerpen aan deze ondiepe waarden. Net als Nietzsche, die vertrekken verliet waar

gesprekken diepte misten, niet uit arrogantie, maar uit een diepgewortelde afkeer van oppervlakkigheid. Intelligentie individuen vinden zichzelf gevangen in een wereld die conformiteit verkiest boven originaliteit. Ze worstelen om te navigeren door ondiepe sociale discussies die elke vorm van intellectuele stimulatie missen. Het is cruciaal om te begrijpen dat zij de socialisatie op zich niet verwerpen; wat zij verwerpen, is de afwezigheid van diepgaande, denk stimulerende dialoog. Schopenhauer benadrukte de noodzaak van intellectuele wrijving in discussies. Hij suggereerde dat intelligente mensen overmatige sociale interacties moeten beperken, omdat alledaagse, betekenisloze conversaties hun mentale energie uitputten en creativiteit verstikken.

Moderne psychologische onderzoeken ondersteunen deze filosofische intuïtie. Studies tonen aan dat hoog intelligente individuen verhoogde stressniveaus ervaren wanneer ze worden gedwongen tot 'small talk', waarbij ze symptomen vertonen die lijken op angst. Hun geesten verlangen naar complexiteit, diepte en stimulatie; kwaliteiten die zelden worden aangetroffen in toevallige sociale uitwisselingen. Fjodor Dostojevski's *Aantekeningen uit het ondergrondse* portretteert deze strijd treffend door het personage van de 'ondergrondse mens', die zichzelf als hoogintelligent beschouwt, maar de samenleving veracht om haar oppervlakkigheid. Hoewel dit een extreme weergave is van intellectuele isolatie, dient het als een geldig voorbeeld van een geest die vrede vond in de afzondering, omdat de buitenwereld te luidruchtig en te onwaarachtig was.

Intelligentie als Last: Wrok, Afgunst en de Vlucht naar het Oppervlakkige

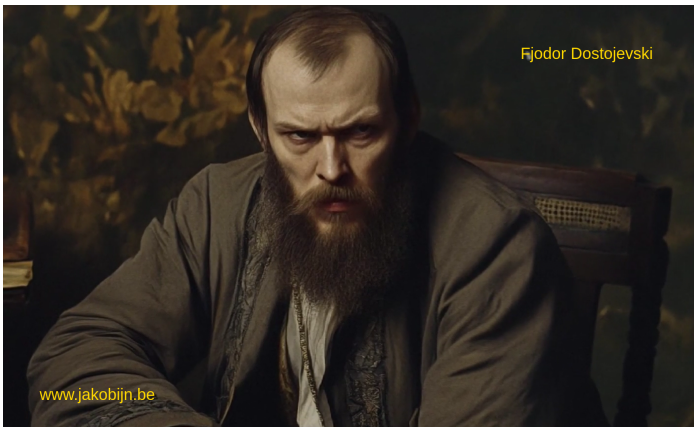

Er is echter nog een andere, meer sinistere reden waarom intellectuelen vaak gedwongen worden tot afzondering, zelfs als ze dat niet per se zouden willen. De samenleving predikt dat intelligentie een geschenk is, maar de geschiedenis en de dagelijkse ervaring tonen aan dat het vaak leidt tot afwijzing en wrok. Intelligentie individuen vinden zichzelf regelmatig geïsoleerd, benijd en verkeerd begrepen. Niet vanwege arrogantie, maar simpelweg omdat hun aanwezigheid de beperkingen van

anderen blootlegt.

In plaats van intellectuele groei te bevorderen, neigt de samenleving ertoe om degenen die diep nadenken, autoriteit bevragen en gevestigde normen uitdagen, te vervreemden. Mensen vergelijken zich instinctief met degenen die slimmer zijn, wat leidt tot ongemak en onzekerheid. In plaats van te streven naar zelfverbetering, reageren velen door de intelligente persoon af te wijzen of aan de zijlijn te schuiven, of dit nu op de werkvloer, op school of in sociale kringen is. Ironisch genoeg wordt intelligentie vaak verward met arrogantie. Zelfs wanneer zij geen superioriteit zoeken, worden intelligente individuen als neerbuigend ervaren. Hun zelfvertrouwen wordt geïnterpreteerd als een aanval op de onzekerheden van anderen.

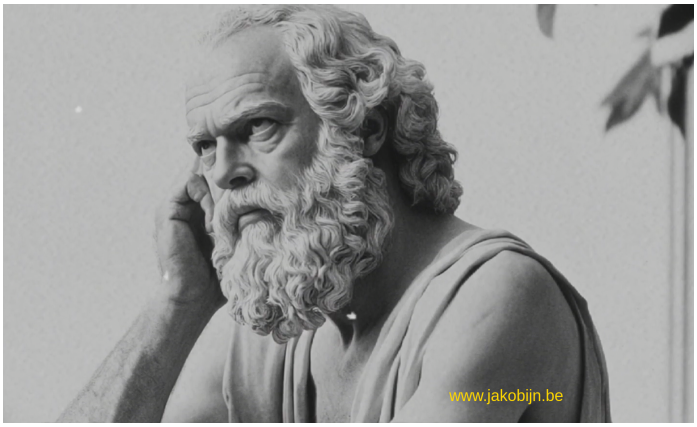

Om vijandigheid te vermijden, leren velen hun intellect te bagatelliseren, waardoor ze verteerbaarder worden voor de meerderheid. Vreemd genoeg krijgen openlijk arrogante individuen soms minder tegenwind dan degenen die simpelweg intelligent zijn, maar dit onapologetiek tonen. Mediocriteit is comfortabel. De wereld beloont degenen die anderen een goed gevoel geven, niet degenen die hen herinneren aan hun eigen ontoereikendheid. Dit is waarom intelligentie vaak een last wordt in plaats van een voordeel. De geschiedenis heeft dit patroon herhaaldelijk aangetoond: briljante geesten werden in hun eigen tijd niet gevierd, maar belachelijk gemaakt en sociaal uitgesloten. Socrates werd ter dood veroordeeld voor het 'bederven van de jeugd' van Athene, simpelweg omdat hij kritisch denken aanmoedigde. Nicola Tesla stierf in obscuriteit, ondanks zijn fundamentele bijdragen aan de moderne elektrotechniek. Zelfs Albert Einstein kreeg te maken met felle kritiek op zijn radicale theorieën, lang voordat ze algemeen werden aanvaard.

Deze dynamiek was pijnlijk zichtbaar in de nasleep van de Vietnamoorlog. De klokkenluiders, de kritische journalisten en de veteranen die terugkeerden met een verhaal dat afweek van het officiële, heroïsche narratief, werden niet omarmd. Ze werden aan de zijlijn geschoven, bestempeld als 'zuur' of 'onpatriottisch'. Hun intelligentie en hun morele helderheid werden niet gezien als een bijdrage aan de nationale genezing, maar als een bedreiging voor het comfortabele zelfbeeld van een

natie die liever vergat. De samenleving koos voor de troost van de leugen boven de pijn van de waarheid, en isoleerde degenen die de waarheid bleven bewaken.

Het Stacheldier dilemma: De Tragiek van de Menselijke Verbinding

Deze onvermijdelijke isolatie kan het best worden begrepen door middel van Schopenhauers beroemde 'Stacheldierdilemma' (het *Igelstachel-Problem*). Hij stelde dat een groep stachelders die op een koude winterdag samenhokken om te bevriezen, al snel de pijn van elkaars stachels voelt. Gedwongen door de pijn drijven ze weer uit elkaar. Maar wanneer de behoefte aan warmte weer de overhand krijgt, komen ze weer bij elkaar, om opnieuw te worden geprikt. Zo worden ze heen en weer geslingerd tussen twee kwaden, totdat ze een middelmatige afstand vinden waarop ze de kou net kunnen verdragen zonder elkaar ernstig te verwonden.

Dit dilemma is de perfecte, hartverscheurende metafoor voor de relatie tussen de intelligente geest en de samenleving, en in het bijzonder voor de nasleep van de Vietnamoorlog. Net als de stachelders worstelen intellectuelen, veteranen en overlevers om zich met de samenleving te engageren zonder zich vervreemd te voelen. Ze verlangen naar verbinding, naar warmte en begrip, maar worden afgestoten door de onwetendheid en oppervlakkigheid die sociale interacties domineren.

Charles Bukowski is daarvan een goed voorbeeld. Zijn jeugd werd gekenmerkt door armoede en tegenslagen. Zijn vader was vaak werkloos en reageerde zich af op zijn echtgenote en zijn zoon. Later kreeg Charles een zware vorm van acne en werd hij bovendien nog extreem verlegen. Nadat hij de middelbare school had afgemaakt studeerde hij twee jaar journalistiek. Op 24-jarige leeftijd publiceerde hij zijn eerste korte verhaal en twee jaar later nog een. Hierna schreef hij gedurende tien jaar niets meer, hij zwierf door de Verenigde Staten, woonde in goedkope pensions en hield zich in leven met simpele baantjes. Hij zat korte tijd in de cel - wegens dronkenschap - en in een psychiatrische inrichting. In 1943 werd hij zowel lichamelijk als geestelijk afgekeurd voor militaire dienst.

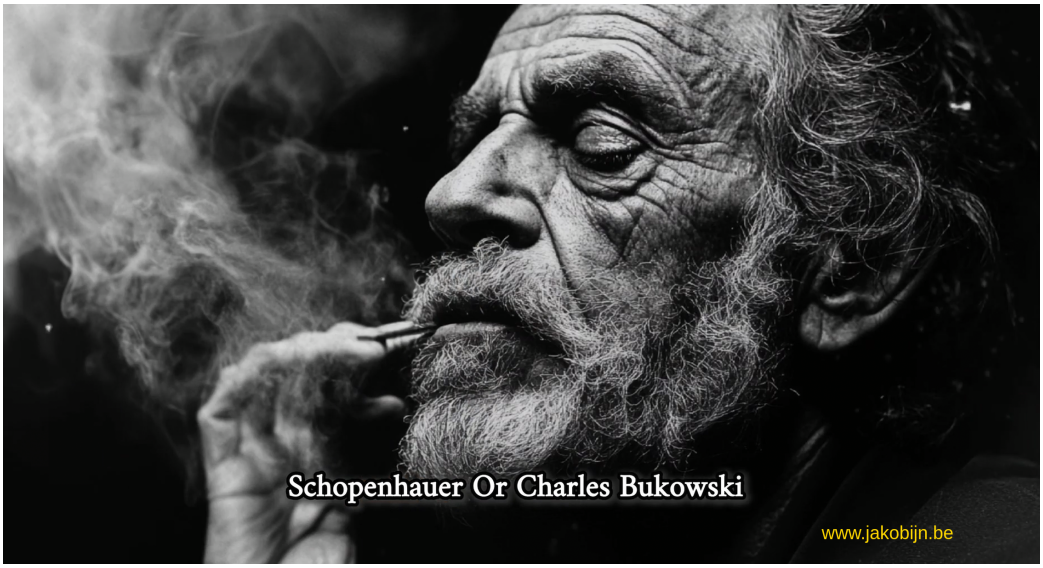

Wanneer de Amerikaanse veteraan probeert zijn ervaringen te delen met een burger die de oorlog alleen kent uit Hollywood-films, steken de stachels uit: het ongemak van de luisteraar, de onbegrepen schuld, de gereduceerde complexiteit van het verhaal. Wanneer de Vietnamese overlever probeert de diepte van het verlies en de veerkracht uit te leggen aan een westerse toerist die slechts op zoek is naar een exotische anekdote, botsen de stachels van culturele arrogantie en historische amnesie. Hun bewustzijn wordt zowel een gave als een last. Het biedt een ongeëvenaarde diepte van begrip, maar snijdt tegelijkertijd hun verbinding door met een wereld die weigert om voorbij zijn eigen illusies te kijken.

Deze afzondering wordt hun enige optie. In de herhaling van deze onwetendheid, in de constante terugkeer naar de kou na de pijn van de mislukte connectie, sluiten ze vriendschap met de eenzaamheid. Zoals Henry David Thoreau zo treffend schreef in *Walden*: "Ik heb nooit een metgezel gevonden die zo gezellig was als de eenzaamheid." Voor de denker, en voor de getuige van de geschiedenis, wordt de stilte niet langer een straf, maar een toevluchtsoord. Maar soms heeft het zijn prijs zoals ik het persoonlijk mocht ondervinden.

Solitude versus Eenzaamheid: De Archivist als Bewaker van de Waarheid

In deze chaos van oppervlakkigheid en afwijzing mogen we echter niet vergeten hoe de menselijke natuur in elkaar zit. We zijn sociale wezens. Het zit in onze genen om ons comfortabel te voelen in de buurt van anderen en metgezellen te zoeken. Volledige isolatie is geen duurzaam antwoord. Zelfs Arthur Schopenhauer, die zo sterk pleitte voor afzondering, erkende dat mensen sociale interactie nodig hebben om hun psychologisch welzijn te behouden. De sleutel ligt in het onderscheid tussen

twee fundamenteel verschillende staten: gekozen afzondering en eenzaamheid of gedwongen isolatie.

Eenzaamheid is een staat van lijden, veroorzaakt door een gebrek aan betekenisvolle verbindingen. Langdurige eenzaamheid kan leiden tot depressie, existentiële angst en zelfs zelfdestructie. Hoe intelligent of zelfvoorzienend iemand ook mag zijn, de menselijke geest is niet ontworpen om in volledige isolatie te bestaan. Gekozen afzondering daarentegen, is gekozen en verrijkend. Het is de actieve, bewuste keuze om zich terug te trekken uit de ruis om ruimte te maken voor reflectie, creatie en het bewaren van de waarheid.

> Ik heb dit goed ondervonden tijdens mijn dertienjarig verblijf in de Lozère te Grandrieu waar ik vier keer negen maanden in quasi volledige afzondering alleen leefde. Vooral de harde wintermaanden knaagden soms. Maar ik heb er honderden boeken gelezen die mijn horizon verbreedden en de fundering van mijn boek en website vormen. In 2015 belandde ik echter in een diepe psychose en moest ik voor enkele maanden opnieuw tussen de mensen komen. Ik voelde me niet meer thuis in België en trok naar Malawi in het kader van een hulpverleningsproject. De Afrikaanse uitbundigheid genas me sneller dan de Vlaamse would-be psychologen waarvan de meesten zichzelf niet begrijpen laat staan een ander.

De Strategische Balans: Navigeren tussen Stilte en Verbinding

De kunst, zoals beoefend door historische polymathen zoals Leonardo da Vinci, ligt in het beheersen van de balans tussen afzondering en socialisatie. Da Vinci was bekend om zijn vermogen om zich diep terug te trekken om aan zijn meesterwerken te werken, maar hij engageerde zich ook krachtig met beschermheren, kunstenaars en denkers. Evenzo wisselde Thoreau, ondanks zijn liefde voor isolatie in Walden Pond, regelmatig van gedachten met andere transcendentalisten zoals Ralph Waldo Emerson. Deze individuen waarborgden dat ze intellectueel gestimuleerd bleven, terwijl ze de valkuilen van volledige ontkoppeling vermeden.

Zoals Philip Gilbert Hamerton het verwoordde: "We hebben de samenleving nodig, en we hebben de afzondering nodig, net zoals we zomer en winter nodig hebben, dag en nacht, inspanning en rust." Bovendien is het cruciaal om te weten wat te zeggen en wanneer het te zeggen. Er is geen behoefte om voortdurend de eigen intelligentie te bewijzen of deel te nemen aan discussies waarin dit noch gewaardeerd noch productief is. In plaats daarvan moet men zoeken naar mensen die intellectuele groei uitdagen en inspireren, terwijl men tegelijkertijd lichte, casual interacties onderhoudt met degenen die misschien niet dezelfde diepte delen, maar op andere manieren

bijdragen aan het sociale welzijn.

Niet elk moment in het leven hoeft te worden besteed aan diepe reflectie. Soms dienen lichtvoetige gesprekken als een noodzakelijk tegenwicht voor intellectuele diepgang, als een manier om de geest te laten rusten. Maar het erkennen van de existentiële last die bij isolatie komt kijken, blijft belangrijk. Het alleen bewandelen van het intellectuele pad kan mentaal uitputtend zijn, wat leidt tot overdenken en existentiële wanhoop. Daarom moet socialisatie niet worden gezien als een last, maar als een strategische keuze om het mentale evenwicht te behouden.

Conclusie: De Integriteit van de Getuige

Het doel is niet om blindelings te passen in een samenleving die de mediocriteit viert en de waarheid verdraait. Het doel is om te integreren in de samenleving op een manier die de intellectuele integriteit behoudt, terwijl onnodige vervreemding wordt vermeden. De meest intelligente benadering van socialisatie is het begrijpen van de noodzaak van zowel afzondering als menselijke verbinding.

Voor de schrijver, de archivaris en de getuige van de geschiedenis, betekent dit het wijs kiezen van interacties. Het betekent het koesteren van de zeldzame, authentieke ontmoetingen – zoals de geplande gesprekken met oude collega's en vrienden in Hanoi, waar er een gedeelde basis van respect en waarheid is. En het betekent het genadeloos weigeren van de uitputtende, oppervlakkige ruis van de massa.

> Door deze balans te omarmen, kan men de samenleving effectief navigeren zonder de eigen intelligentie of het mentale welzijn in gevaar te brengen. In een tijdperk dat de 'grote fabricage' van de illusie meer dan ooit koestert, is de keuze voor diepe, betekenisvolle afzondering, afgewisseld met zorgvuldig gekozen, eerlijke verbinding, niet slechts een persoonlijke voorkeur. Het is de ultieme daad van intellectuele en morele integriteit. Het is de enige manier om ervoor te zorgen dat de lessen van het verleden niet worden opgeslokt door de stilte van de collectieve stupiditeit, maar worden doorgegeven, helder en onverbiddelijk, aan de generaties die nog moeten komen.

Bronnen:

- **Schopenhauer, Arthur** (1851). *Parerga and Paralipomena*.
  Project Gutenberg (Engelse vertaling, Volume 1)
  Project Gutenberg (Volume 2)
  Internet Archive (Duitse originele tekst)

- **Schopenhauer, Arthur** (1819). *The World as Will and Representation*.
  Project Gutenberg (Engelse vertaling)
  Internet Archive (Duitse originele tekst)

- **Dostoevsky, Fyodor** (1864). *Notes from Underground*.
  Project Gutenberg (Engelse vertaling)
  Internet Archive

- **Thoreau, Henry David** (1854). *Walden*.
  Project Gutenberg
  The Thoreau Institute
- **Hamerton, Philip Gilbert** (1873). *The Intellectual Life*.
  Project Gutenberg

- **Safranski, Rüdiger** (2010). *Arthur Schopenhauer and the Wild Years of Philosophy*.
  Harvard University Press

- **Cacioppo, John T. & Patrick, William** (2008). *Loneliness*.
  W.W. Norton